

Ιράν και Ισραήλ: Η εσωτερική μάχη των στρατηγικών

Σωτήρης Ρούσσοσ*

Κατά τη διάρκεια της πρώτης περιόδου της Ισλαμικής Δημοκρατίας διαμορφώνονται δύο τάσεις στην διαμόρφωση αποφάσεων της εξωτερικής πολιτικής. Η μία είναι η πιο ριζοσπαστική και η άλλη η πραγματιστική.

Η ριζοσπαστική τάση εκπροσωπείτο κυρίως από τους Αγιατολάχ Μονταζερί και Χαμενεΐ. Υποστήριζαν μια εξωτερική πολιτική που θα στηριζόταν στην συμμαχία των μουσουλμανικών μαζών σε ολόκληρο τον κόσμο, στις στενές εταιρικές σχέσεις με μουσουλμανικά κράτη και την άρνηση κάθε προσέγγισης με την Ουάσιγκτον. Οι υποστηρικτές της άποψης αυτής θεωρούσαν ότι ο καλύτερος τρόπος υπεράσπισης της επανάστασης ήταν να περάσουν στην επίθεση, επεκτείνοντας την επιρροή της εκτός συνόρων. Ο Αγιατολάχ Χαμενεΐ θα δηλώσει ήδη από την δεκαετία του 1980: «Εάν η επανάσταση μείνει εντός των συνόρων του Ιράν θα είναι ευάλωτη». Για την Ισλαμική Δημοκρατία το ριζοσπαστικό Ισλάμ έπαιξε το ρόλο που έπαιξε ο παναραβισμός για την νασερική Αίγυπτο: ήταν μέσο προβολής της ιρανικής ισχύος στην περιοχή και ενίσχυσης της νέας ελίτ του καθεστώτος στο εσωτερικό.

Οι πραγματιστές, με κύριο εκπρόσωπό τους τον Ακμπάρ Χασεμί Ραφσαντζανί, υποστήριζαν ότι ο Ιράν μπορεί να διαδραματίσει ρόλο κλειδί στην διεθνή σκηνή και έδιναν ιδιαίτερη σημασία στο διεθνές εμπόριο, τους οικονομικούς δεσμούς και τις ομαλές πολιτικές σχέσεις με τον υπόλοιπο κόσμο. Θεωρούσαν, μάλιστα, ότι στην μεταψυχροπολεμική εποχή η κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης έδινε σε χώρες, όπως το Ιράν, μεγαλύτερη ευελιξία σε ένα μη διπολικό σύστημα.

Οι δύο αυτές τάσεις ανταγωνίζονταν για την κατεύθυνση της εξωτερικής πολιτικής. Η πλευρά των πραγματιστών είχε την λαϊκή υποστήριξη όποτε έγιναν σχετικά ελεύθερες εκλογές στο Ιράν, όπως στις περιπτώσεις της εκλογής των προέδρων Χαταμί

* Επιστημονικός Υπεύθυνος του ΚΕΜΜΙΣ και καθηγητής Διεθνών Σχέσεων και Θρησκείας στη Μέση Ανατολή στο Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου. Το βιβλίο του «Επανάσταση και Εξέγερση στη Μέση Ανατολή» κυκλοφορεί από τις εκδόσεις Gutenberg.

(1997-2005) και Ρουχανί (2013-2021) αλλά και στην πρόσφατη εκλογή του προέδρου Πεζεσκιάν. Οι προσπάθειες, όμως, των πραγματιστών για μια πιο ευέλικτη, λιγότερο συγκρουσιακή εξωτερική πολιτική αντιμετώπιζε τη σκληρή αντίθεση των Φρουρών της Επανάστασης και του συντηρητικού μέρους του ιερατείου από την μια πλευρά και την υπονόμευσή της από την αμερικανική αδιαλλαξία και συμπόρευση της Ουάσιγκτον με τις βασικές επιλογές του Ισραήλ. Η ελπίδα για πλήρη υπερίσχυση της πραγματιστικής γραμμής, που προήλθε από την συμφωνία για το πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν, διαψεύστηκε γρήγορα με την απόφαση Τραμπ για αποχώρηση της Ουάσιγκτον από αυτήν, πράγμα που ενίσχυσε αποφασιστικά τα επιχειρήματα της ριζοσπαστικής άποψης.

Ο Πεζεσκιάν στην προεκλογική περίοδο είχε υποστηρίξει την προσέγγιση με τις γειτονικές αραβικές χώρες και την ελκρινή και άμεση διαπραγματεύση με τις ΗΠΑ, ενώ έχει υπερασπιστεί σθεναρά τη συμφωνία για το πυρηνικό πρόγραμμα απέναντι στους ριζοσπαστικούς, που καταφέρονται εναντίον της. Η κυβέρνησή του προσπάθησε να διατηρήσει τον άτυπο διάλογο με τις ΗΠΑ μέσω του Ομάν και να αποφύγει τη άμεση σύγκρουση με το Ισραήλ. Και οι δύο τάσεις στην ιρανική εξωτερική πολιτική συμφωνούσαν στην άποψη ότι η άμεση σύγκρουση με το Ισραήλ και την Αμερική είναι μια παγίδα για την ασφάλεια του Ιράν και οι προσπάθειες της Τεχεράνης στοχεύουν να μην πέσει σε αυτή την παγίδα. Όμως η δολοφονία Νασράλα, σε συνδυασμό με τις δολοφονίες του Φουάντ Σουκρ και άλλων ηγετικών στελεχών, την καταστροφή του δικτύου ενδοεπικοινωνίας και πολλών εγκαταστάσεων εκτόξευσης πυραύλων της Χεζμπολάχ και την «προαναγγελία» χερσαίας επιχείρησης του Ισραήλ στο νότιο Λίβανο οδήγησαν και πάλι στην ισχυροποίηση της ριζοσπαστικής πλευράς. Σύμφωνα με αυτή χωρίς τη Χεζμπολάχ όλη η επιρροή του Ιράν, από το Ιράκ ως τη Μεσόγειο, κινδυνεύει σοβαρά. Έτσι παρά την αρχική δήλωση του Ανώτατου Θρησκευτικού Ηγέτη Αγιατολάχ Χαμενεΐ ότι η Χεζμπολάχ θα αποφασίσει τον τρόπο και τον χρόνο της απάντησης στη δολοφονία του Νασράλα και τα υπόλοιπα μέρη του «άξονα της αντίστασης» θα σταθούν στο πλευρό της, το Ιράν προέβη στην δεύτερη και πολύ πιο σοβαρή πυραυλική επίθεση.

Στη δεκαετία του 1990 διαμορφώθηκαν στο Ισραήλ δύο βασικές σχολές σκέψης. Η μια εκφραζόταν από τους Γιτζάκ Ράμπιν και Σιμόν Πέρες και υποστήριζε ότι η στρατιωτική και οικονομική ισχύς του Ισραήλ μπορεί να οδηγήσει σε συμφωνίες ειρήνης με τους Παλαιστίνιους και τη Συρία στη βάση της ανταλλαγής «γη για ειρήνη», όπως έγινε το 1978 με τη συμφωνία ειρήνης με την Αίγυπτο. Η άλλη εκφραζόταν από την Δεξιά και κυρίως από think tanks και τον ανερχόμενο τότε Νετανιάχου, που απέρριπτε οποιαδήποτε συμβιβασμό με τους Παλαιστίνιους και τα αραβικά κράτη. Βασικό δόγμα της είναι ότι το Ισραήλ θα πρέπει να αντιδρά σε κάθε επιθετική ενέργεια με ένα ανταποδοτικό χτύπημα τόσο ισχυρό που θα παραλύει τον αντίπαλο και θα τον «εκπαιδεύει» στην αντίληψη ότι οποιαδήποτε σύγκρουση με το Ισραήλ είναι καταστροφική για αυτόν. Σύμφωνα με τη γραμμή αυτή, δεν υπάρχει κανένας λόγος για διαπραγματεύσεις και συμβιβασμό με τους Παλαιστίνιους, τα αραβικά κράτη και το Ιράν. Το Ισραήλ θα πρέπει να είναι έτοιμο να διεξάγει έναν πόλεμο κάθε έξι με δέκα χρόνια μέχρις ότου τα γειτονικά κράτη να αποδεχθούν όχι μόνο την παρουσία, αλλά και τις εδαφικές αξιώσεις του, ακόμη και αν αυτές οδηγούν σε απαρτχάιντ ή εθνοκάθαρση των Παλαιστινίων. Η ιδεολογική και πολιτική κατίσχυση του νεοφιλελευθερισμού, η δημογραφική και πολιτική άνοδος του εβραϊκού φονταμενταλισμού και η χωρίς όρους και προϋποθέσεις αφειδώλευτη στρατιωτική και οικονομική βοήθεια από τις ΗΠΑ κατέστησαν τη σκληρή απορριπτική γραμμή ηγεμονική στην ισραηλινή κοινωνία.

Σήμερα, ισραηλινά think tanks της Δεξιάς υποστηρίζουν, μάλιστα, ότι η γεωπολιτική συγκυρία είναι ευνοϊκή για το ξεκαθάρισμα όλων των απειλών. Με βάση αυτά

τα δεδομένα, δημιουργείται έντονη ανησυχία για νέα ισραηλινή επιχείρηση εναντίον του Ιράν. Οι εξελίξεις είναι ραγδαίες και η Σαουδική Αραβία, τα Εμιράτα και η Ιορδανία ανησυχούν πολύ για ανεξέλεγκτη σύγκρουση στην περιοχή. Ο Μπάιντεν δεν μπορεί να αποξενώσει το εβραϊκό λόμπι και τους χρηματοδότες και τα ΜΜΕ που αυτό επηρεάζει. Δεν μπορεί, κατά συνέπεια, να πιέσει το Ισραήλ με πειστικό τρόπο, αναστέλλοντας δηλαδή τη ροή της στρατιωτικής βοήθειας, ακόμη κι αν το ήθελε. Το μήνυμα που στέλνει το Ισραήλ είναι ότι αυτό θέτει τις στρατηγικές προτεραιότητες στη Μέση Ανατολή και όχι η Ουάσιγκτον. Η κατάσταση αυτή δημιουργεί μια εικόνα αδυναμίας της Ουάσιγκτον στις αραβικές πρωτεύουσες και στην Τεχεράνη αυξάνοντας την ανασφάλεια και μειώνοντας πολύ την δυνατότητα πρόβλεψης.